

הכל חייבין פרק ראשון הגיגה

ג.

עין משפט
נר מצוה

יא א מ"י פ"ג מהלכות
מגינה הלכה ב:
יב ב ג א מ"י ס"ג פ"ב
הלכה א פ"ג ע"ג עשין
ר"ט:

תורה אור השלם

- הקהל את העם
האנשים ותקשימו והטף
וגר אשר ישמעו וקראו
למען ישמעו וקראו
למען יקראו את ה'
אלהים ושמו לעשות
את כל דברי התורה
הזאת: דברים לא יב
2. בבוא כל ישראל
לקראת את פני ה' אלהיך
במקום אשר יבחר
הוא: דברים לא יב
3. שלש רגלים תהג לי
שמות כג י
4. שלש פעמים בשנה
יקרא כל זכורך אל פני
ה' אלהיך: שמות כג י
5. תרמסנה רגל רגל
עני פעמי רגלים:
ישעיהו כו ו
6. מה יפז פעמך
בנעלים בת נדיב חמוקך
ירדך כמו חקלאים
מבצעה ידי אמן:
שיר השירים ז ב
7. נדיבי עמים נאספו
עם אלהי אברהם פי
אלהים מני ארץ מאד
נעלה: תהלים מו י
8. ויקהו ותשכבו אתו
הברכה והבור רק אין בו
קמ: בראשית לו כד
9. את ה' האמרת היום
לדיות קך לאלהים
ולקבלת בדיקתי ולשמר
חקי ומצותי ומשפטי
ולשמע בקול: ו'
10. האמרת היום לדיות לו
לעם סקלה כאשר דבר
קך ולשמר כל מצותי:
דברים כו י"ח
11. שמע ישראל ה'
אלהינו ה' אחד:
דברים ו ד

רבינו הגאון

חזן מחרש המדבר ואינו
שומע או שומע ואינו
מדבר פטור ואף על פי
שפטור מן הדין חייב
בשמחה וחרש שאינו
שומע ולא מדבר ושוטה
וקטן פטורין אף מן
השמחה והואיל ופטורין
מכל מצות האמורות
בתורה. ומנא לן דהני
פטורין מן הדין דגמר
ראה ראה מהקהל ובתמי
בשהקהל למען ישמעו
ולמען ילמדו ותניא למען
ישמעו פרט למדבר ואינו
שומע פטור למען
ילמדו פרט לשומע ואינו
מדבר. ומקשינן איני דכל
הוא דלא ממלל לא גמר
ואת הנהו תרי אילמי
דבעא רבי רחמי עלייהו
ואתפתחו ואשכחכו דהוו
גמירי הלכתא וסיפרי
וסיפרא ותוספתא וכולהו
תלמודא ופריך מר זוטרא
קמי רביה דלמאן. וילמדו
הן לאחריים ורב אשי
קמי כותיה דרבי ילמדו
הא דא"ר תנחום חייגר
א"ר"ג דגמירי לא מצי
לאגמורי הוא לאחריני.
הא דא"ר תנחום חייגר
ברגלו אתח וחרש באונו
אתח פטורין מן הדין
פשוטות הן. בת נדיב בת
אברהם שנקרא נדיב כו.
הבור רק אין בו מים
מים אין בו אבל נחשים
ומי

גמיר ראה ראה מחקה. ונשים ליכא לחיובי דקא ממעטו ליה
לקמן מזוכר וכן אמרינן לקמן הא למה לי קרא תיפוק לי
דמנות עשה שהזמן גרמא מהו דתימא נילף ראה מהקהל מה להלן
נשים חייבות וטפלים לא מחייבין כמו בהקהל וליתן שכר למציאיהם
כי הם דמקל וחומר פטרינן ליה
כדפרישית לעיל דנשים פטורות טפלים
לא כל שכן (א) ולקמן דמרינן קטן
שהגיע לחינוך מדמתיב כל ולא גמרינן
מהקהל הם אסמכתא בעלמא הוא
כדמסיק ומהאי ק"ו נמי פטור וכי
פריך דרזנן הוא מצי לאקשויי למה
לי קרא ליגמר מהקהל אלא עדיפא
מינה פריך:

מלמען ישמעו נפקא דפשיטיה
דקרא משמע האוינה
והזין שיצין מה שילמדו הלכך מה
לנו שישמע כיון דלא גמיר ממעטין
ליה שפיר:

אלא קרי ביה למען ילמדו ואף
על גז דלא משמעי גמיר
ולחכי לא נפקא ליה מלמען ישמעו
וכן מדבר ואינו שומע אפילו שמע עד
השתא דמצי גמיר לאחריני כיון דלא
מצי גמיר כהאי הליכה מה לו ללכת
וכיון דלא שמע לא גמיר מכאן ולהבא
א"ע"ג דגמיר לאחריני עד האידנא
לא מיל השתא כיון דלא יועיל לו
הליכה זו דהא לא קאמר קרא
הקהל אלא שישמעו בקריאת המך
ויצינו מהשתא ויצאו ליד ידאת הנור
דכתיב צפייה דקרא ויראו את ה'
והש"ס לא חס להציאו דפשיטא ליה
דמשמעי כהני אכל מלמען ילמדו לא
מצי מפיך מדבר ואינו שומע כיון דשמע
מקמי הכי ושפיר גמיר אף לאחריני
וגם יצין למה נקהלו עכשיו וגם (י)
ילמדו ישמעו כדאמרינן לקמן:
חרש באונו אחת. צירושלמי
אמר ר' יוחנן בני חרש

באונו אחת מהו א"ר יוסי דרזן
פלוגתא דרזי יוסי ורזנן דתני רבי
יוסי ולזני אהרן תעשה כמות
(שמות כח) רזנן אמרי שמי כמות
לכל אחד רבי יוסי אמר אפילו
כמות (א) לכל אחד ואחד הכי נמי רזנן
אמרי באוניהם שמי אוניס לכל אחד
ורבי יוסי אמר (א) און לכל אחד ואחד:
אף על גב דלא שמעי. מחמת שהן
רחוקים אכל אס היו חרשין
ממעטין ממצוניהם:

מפעמים נפקא. וכי אמרינן
לקמן רגלים פרט
לבעלי קצין אסמכתא בעלמא הוא
דמפעמים נפקא וכי פריך צמלתא
חליצה (בצמות פק. קג. ושם) ובערכין
פרק האומר משקלי (דף יט: ושם)
ורמינה רגלים פרט לבעלי קצין
ההיא (א) מדמכניה רגלים קאמר ולא
משום שהו עיקר דרשה (א):

תחילה לגרים. שנטוהו על המילה
טפי מכל אחרים שלפניו:
נשים לשמעו. א"ר תנחום צירושלמי
דלא כן עזאי (א) דאמר
חייב אדם ללמד לצו תורה:
כדי ליתן שכר למביאייהו. ועל
זה סמכו (א) להציא קטנים
צבית הכנסת:

חייב בשמחה ואת שאינו לא שומע ולא
מדבר ושוטה וקטן פטורין אף מן השמחה
הואיל ופטורין מכל מצות האמורות בתורה
מאי שנא לענין ראה דפסירי ומאי שנא
לענין שמחה דמחייבי לענין ראה גמיר ראה
ראה מהקהל דכתיב והקהל את העם
האנשים והנשים והטף וכתיב בבא כל
ישראל לראות והתם מגול דכתיב ולמען
ישמעו ולמען ילמדו ותניא למען ישמעו
פרט למדבר ואינו שומע ולמען ילמדו פרט
לשומע ואינו מדבר למימרא דכי לא משמעי
לא גמיר והא הנהו תרי אילמי דהוו
בשבבותיה דרבי בני בריתיה דרבי יוחנן בן
גודגא ואמרי לה בני אחתיה דרבי יוחנן
דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא הוו
עיילי ויתבי (א) קמיהו ומנידי רחמי עלייהו
ומרחשין שפוותיהו ובעי רבי רחמי עלייהו
ואיתסו ואשתכח דהוו גמירי הלכתא וספרא
וספרי וכולהו הש"ס אמר מר זוטרא קרי ביה
למען (א) ילמדו רב אשי אמר ודאי למען ילמדו
הוא דאי סלקא דעתך למען ילמדו וכיון דלא
משמעי לא גמיר וכיון דלא שמע לא גמיר
האי מלמען ישמעו נפקא אלא ודאי למען
ילמדו הוא אמר ר' תנחום דחרש באונו אחת
פטור מן הראיה שנאמר באוניהם והאי
באוניהם מבעי ליה באוניהם דכולהו ישראל
ההוא מנגד כל ישראל נפקא אי מנגד כל
ישראל הוה אמינא א"ע"ג דלא שמעי כתב
רחמנא באוניהם והוא דשמעי ההוא מלמען
ישמעו נפקא אמר רבי תנחום דחייגר ברגלו
אחת פטור מן הראיה שנאמר רגלים והא
רגלים מבעי ליה (א) פרט לבעלי קצין ההוא
דמפעמים נפקא דתניא אפמ"ס אין פעמים
אלא רגלים וכן הוא אומר (תרמסנה רגל
רגלי עני פעמי רגלים ואומר (א) מה יפו פעמך
בנעלים בת נדיב בנעלים בת נדיב כמה ואין
מזה יפו פעמך בנעלים בת נדיב כמה ואין
רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל בת
נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב
שנאמר נדיבי עמים נאספו עם אלהי
אברהם אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב
אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים אמר
רב כהנא דרש (א) רב נתן בר מניומי משום ר'
תנחום מאי דכתיב והבור רק אין בו מים
ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין
אין (תהלים ז) ישמחו שדרכן ללחיה:
הטיבה אחת. שבה אחד שבה מיוחד
לומר אין כמות לך צחרתן לאלוה:

חייב בשמחה ואת שאינו לא שומע ולא
מדבר ושוטה וקטן פטורין אף מן השמחה
הואיל ופטורין מכל מצות האמורות בתורה
מאי שנא לענין ראה דפסירי ומאי שנא
לענין שמחה דמחייבי לענין ראה גמיר ראה
ראה מהקהל דכתיב והקהל את העם
האנשים והנשים והטף וכתיב בבא כל
ישראל לראות והתם מגול דכתיב ולמען
ישמעו ולמען ילמדו ותניא למען ישמעו
פרט למדבר ואינו שומע ולמען ילמדו פרט
לשומע ואינו מדבר למימרא דכי לא משמעי
לא גמיר והא הנהו תרי אילמי דהוו
בשבבותיה דרבי בני בריתיה דרבי יוחנן בן
גודגא ואמרי לה בני אחתיה דרבי יוחנן
דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא הוו
עיילי ויתבי (א) קמיהו ומנידי רחמי עלייהו
ומרחשין שפוותיהו ובעי רבי רחמי עלייהו
ואיתסו ואשתכח דהוו גמירי הלכתא וספרא
וספרי וכולהו הש"ס אמר מר זוטרא קרי ביה
למען (א) ילמדו רב אשי אמר ודאי למען ילמדו
הוא דאי סלקא דעתך למען ילמדו וכיון דלא
משמעי לא גמיר וכיון דלא שמע לא גמיר
האי מלמען ישמעו נפקא אלא ודאי למען
ילמדו הוא אמר ר' תנחום דחרש באונו אחת
פטור מן הראיה שנאמר באוניהם והאי
באוניהם מבעי ליה באוניהם דכולהו ישראל
ההוא מנגד כל ישראל נפקא אי מנגד כל
ישראל הוה אמינא א"ע"ג דלא שמעי כתב
רחמנא באוניהם והוא דשמעי ההוא מלמען
ישמעו נפקא אמר רבי תנחום דחייגר ברגלו
אחת פטור מן הראיה שנאמר רגלים והא
רגלים מבעי ליה (א) פרט לבעלי קצין ההוא
דמפעמים נפקא דתניא אפמ"ס אין פעמים
אלא רגלים וכן הוא אומר (תרמסנה רגל
רגלי עני פעמי רגלים ואומר (א) מה יפו פעמך
בנעלים בת נדיב בנעלים בת נדיב כמה ואין
מזה יפו פעמך בנעלים בת נדיב כמה ואין
רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל בת
נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב
שנאמר נדיבי עמים נאספו עם אלהי
אברהם אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב
אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים אמר
רב כהנא דרש (א) רב נתן בר מניומי משום ר'
תנחום מאי דכתיב והבור רק אין בו מים
ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין
אין (תהלים ז) ישמחו שדרכן ללחיה:
הטיבה אחת. שבה אחד שבה מיוחד
לומר אין כמות לך צחרתן לאלוה:
ואף

חייב בשמחה ואת שאינו לא שומע ולא
מדבר ושוטה וקטן פטורין אף מן השמחה
הואיל ופטורין מכל מצות האמורות בתורה
מאי שנא לענין ראה דפסירי ומאי שנא
לענין שמחה דמחייבי לענין ראה גמיר ראה
ראה מהקהל דכתיב והקהל את העם
האנשים והנשים והטף וכתיב בבא כל
ישראל לראות והתם מגול דכתיב ולמען
ישמעו ולמען ילמדו ותניא למען ישמעו
פרט למדבר ואינו שומע ולמען ילמדו פרט
לשומע ואינו מדבר למימרא דכי לא משמעי
לא גמיר והא הנהו תרי אילמי דהוו
בשבבותיה דרבי בני בריתיה דרבי יוחנן בן
גודגא ואמרי לה בני אחתיה דרבי יוחנן
דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא הוו
עיילי ויתבי (א) קמיהו ומנידי רחמי עלייהו
ומרחשין שפוותיהו ובעי רבי רחמי עלייהו
ואיתסו ואשתכח דהוו גמירי הלכתא וספרא
וספרי וכולהו הש"ס אמר מר זוטרא קרי ביה
למען (א) ילמדו רב אשי אמר ודאי למען ילמדו
הוא דאי סלקא דעתך למען ילמדו וכיון דלא
משמעי לא גמיר וכיון דלא שמע לא גמיר
האי מלמען ישמעו נפקא אלא ודאי למען
ילמדו הוא אמר ר' תנחום דחרש באונו אחת
פטור מן הראיה שנאמר באוניהם והאי
באוניהם מבעי ליה באוניהם דכולהו ישראל
ההוא מנגד כל ישראל נפקא אי מנגד כל
ישראל הוה אמינא א"ע"ג דלא שמעי כתב
רחמנא באוניהם והוא דשמעי ההוא מלמען
ישמעו נפקא אמר רבי תנחום דחייגר ברגלו
אחת פטור מן הראיה שנאמר רגלים והא
רגלים מבעי ליה (א) פרט לבעלי קצין ההוא
דמפעמים נפקא דתניא אפמ"ס אין פעמים
אלא רגלים וכן הוא אומר (תרמסנה רגל
רגלי עני פעמי רגלים ואומר (א) מה יפו פעמך
בנעלים בת נדיב בנעלים בת נדיב כמה ואין
מזה יפו פעמך בנעלים בת נדיב כמה ואין
רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל בת
נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב
שנאמר נדיבי עמים נאספו עם אלהי
אברהם אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב
אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים אמר
רב כהנא דרש (א) רב נתן בר מניומי משום ר'
תנחום מאי דכתיב והבור רק אין בו מים
ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין
אין (תהלים ז) ישמחו שדרכן ללחיה:
הטיבה אחת. שבה אחד שבה מיוחד
לומר אין כמות לך צחרתן לאלוה:
ואף

חייב בשמחה. לשמוח כגו דכתיב
ואמרינן לקמן (דף ת. ד) דשמחה בשלמים
(פסחים דף קט.) מוצחת שלמים ואלתא
מ"ש לענין ראה דפטור ולענין שמחה דמחייב
ולא מדבר. היינו חרש דמתניתין
דכתיב צפורה הקהל צבוא כל ישראל
לראות וגו'. ופרשה הקהל המלך היה
קורא משנה תורה בעזרה צבא מוצאי
שמחה דכתיב מקץ שבע שנים צמועד
שנת השמחה וגו' (דברים לו): **פרט**
לשומע ואינו מדבר. השתא משמע
שאין זה ראוי ללמוד: **הלכתא**.
משניות: **למען ילמדו**. ואין זה ראוי
ללמד אחרים: **רז אשי** צבאו ודאי
למען ילמדו. כלומר צבאו קושיא
דהתן תרי אילמי ליכא לאוקמי לדרשה
דתנא דמעט מהכא שומע ואינו מדבר
אלא מלמען ילמדו: **דאי סלקא דעתך**
מלמען ילמדו. הוא דמשמע ליה
אלמא סבירא ליה לתנא דכיון דלא
מישתעי לא גמיר לנפשיה: **ויזון דלא**
שמע. און סהדי דלא גמיר. וכיון
דתנן למען ישמעו פרט למדבר ואינו
שומע ואון סהדי דטעמא משום דלא
גמיר הוא שלא יצין כל מה שאומרים
לפניו למה לי למהדר מו למען ילמדו
פרט לשומע ואינו מדבר כיון דסבירא
ליה דמאן דלא משמעי נמי לא גמיר
מלמען ישמעו ממעט ליה אלא ודאי
סבירא ליה דמאן דלא משמעי נמי
גמיר ולא מלמען ישמעו ממעט ליה
הדר ומעטיה מלמען ילמדו הלכך
ודאי למען ילמדו הוא דדריש: **פרט**
לבעלי קצין. כשחכמו רגליהם נתנו
קב קטן צסוף צסוף שוקו ונותנים צו
מוכין וסומן סוף שוקו עליו: **אלא**
רגלים. אדם שיש לו רגלים: **פעמך**
בנעלים. אלמא צבעלי ננעלים שייכי
פעמיהם וצריחיה כתיב(א) שלש פעמים
בשנה יראה כל זכורך וגו': **שנקרא**
נדיב. על שם שדרכו לצו להכיר
נוראו: **נדיבי עמים**. הם הגרים
המתמדבין מצין העמים לקבל עליהן
עול מלות: **והבור רק**. משום דרבי
תנחום אמרה נקט לה הכא גבי
שמעתיא דרבי תנחום: **אכל נחשים**
ועקרבם יש צו. לא היה ריק אלא
ממים: **לפקציל פניו**. יוס טוב היה
שחייב אדם לכבד את רבו בהקבלת
פנים כדאמרינן במסכת ראש השנה
(דף עז:): מדוע את הולכת אליו היום
לא חדש אונן. ואין לך לדבר בפניך:
האמרת. שמתא כמו יתאמרו לך פועלי
און (תהלים ז) ישמחו שדרכן ללחיה:
הטיבה אחת. שבה אחד שבה מיוחד
לומר אין כמות לך צחרתן לאלוה:

חייב בשמחה ואת שאינו לא שומע ולא
מדבר ושוטה וקטן פטורין אף מן השמחה
הואיל ופטורין מכל מצות האמורות בתורה
מאי שנא לענין ראה דפסירי ומאי שנא
לענין שמחה דמחייבי לענין ראה גמיר ראה
ראה מהקהל דכתיב והקהל את העם
האנשים והנשים והטף וכתיב בבא כל
ישראל לראות והתם מגול דכתיב ולמען
ישמעו ולמען ילמדו ותניא למען ישמעו
פרט למדבר ואינו שומע ולמען ילמדו פרט
לשומע ואינו מדבר למימרא דכי לא משמעי
לא גמיר והא הנהו תרי אילמי דהוו
בשבבותיה דרבי בני בריתיה דרבי יוחנן בן
גודגא ואמרי לה בני אחתיה דרבי יוחנן
דכל אימת דהוה עייל רבי לבי מדרשא הוו
עיילי ויתבי (א) קמיהו ומנידי רחמי עלייהו
ומרחשין שפוותיהו ובעי רבי רחמי עלייהו
ואיתסו ואשתכח דהוו גמירי הלכתא וספרא
וספרי וכולהו הש"ס אמר מר זוטרא קרי ביה
למען (א) ילמדו רב אשי אמר ודאי למען ילמדו
הוא דאי סלקא דעתך למען ילמדו וכיון דלא
משמעי לא גמיר וכיון דלא שמע לא גמיר
האי מלמען ישמעו נפקא אלא ודאי למען
ילמדו הוא אמר ר' תנחום דחרש באונו אחת
פטור מן הראיה שנאמר באוניהם והאי
באוניהם מבעי ליה באוניהם דכולהו ישראל
ההוא מנגד כל ישראל נפקא אי מנגד כל
ישראל הוה אמינא א"ע"ג דלא שמעי כתב
רחמנא באוניהם והוא דשמעי ההוא מלמען
ישמעו נפקא אמר רבי תנחום דחייגר ברגלו
אחת פטור מן הראיה שנאמר רגלים והא
רגלים מבעי ליה (א) פרט לבעלי קצין ההוא
דמפעמים נפקא דתניא אפמ"ס אין פעמים
אלא רגלים וכן הוא אומר (תרמסנה רגל
רגלי עני פעמי רגלים ואומר (א) מה יפו פעמך
בנעלים בת נדיב בנעלים בת נדיב כמה ואין
מזה יפו פעמך בנעלים בת נדיב כמה ואין
רגליהן של ישראל בשעה שעולין לרגל בת
נדיב בתו של אברהם אבינו שנקרא נדיב
שנאמר נדיבי עמים נאספו עם אלהי
אברהם אלהי אברהם ולא אלהי יצחק ויעקב
אלא אלהי אברהם שהיה תחילה לגרים אמר
רב כהנא דרש (א) רב נתן בר מניומי משום ר'
תנחום מאי דכתיב והבור רק אין בו מים
ממשמע שנאמר והבור רק איני יודע שאין
אין (תהלים ז) ישמחו שדרכן ללחיה:
הטיבה אחת. שבה אחד שבה מיוחד
לומר אין כמות לך צחרתן לאלוה:

הגהות הב"ח

- (א) גבי אמר מר זוטרא
קרי ביה למען ילמדו וכו'
למען ילמדו הוא דאי ס'
למען ילמדו: (ב) ס'
ד"ה גמיר ראה וכו' ולקמן
דמרינן. י"ב וק"ק דהא
למרינן כל דלא תימא שם
פטורין טפלים לבי י"ל
ה"ה ה' לא לאו ק"ו
הגהות שפיר משמע אף
קטן שלא הגיע לחינוך
דקאמר ליתן שכר
למציאיהם וכו' דלית לן
גיבול דכל אימתי ק"ו
ושפיר ילף מהקהל אף
בלא הגיע לחינוך וכו'
שחכמו התוספות וק"ו
דמרינן קטן שגבע
לחיוך מדכתיב כל ולא
גמירין מהקהל אף בלא
הגיע לחינוך וכו'
ליה ק"ו ואלה מילי הם
אסמכתא בעלמא הוא
כדמסיק ומהאי ק"ו נמי
פטור בלא הגיע לחינוך
ומסיק תוס' וכו' פריך
לקמן דף ד' קודם יודע
מתוין אסמכתא דרזנן
הוא מה מצי להקמי
לגמיר מהקהל אף בלא
הגיע לחינוך: (א) ד"ה אלא
וכי לא מצי מפיך בלאו
למען ישמעו דלא:
(ב) בא"ר וגם איצטרך
למען ישמעו כדאמרינן
לקמן: (ג) ד"ה חרש וכו'
ואפי' כמות אחד וכו'
אחד וכו' וי' יוסי אמר
אפי' און אחת לכל אחת:
(ד) ד"ה דמפעמים וכו'
ההיא מדאסמכתא רגלים:

גליון הש"ס

תוספות ד"ה חרש וכו'
און לכל אחד ואחד. עין
יומא דף ג' מ"א ויצימות
דף קא ע"ב תוספות ד"ה
ש"מ: ד"ה דמפעמים נפקא
וכי דמפעמים נפקא. עין
תוס' ר"ה דף ה' ע"א ד"ה
שלמי פסח:

מוסף רש"י

פרט לבעלי קצין. מי
שמתן רגלו בפקד ראשון
סמון לשוקו ומוקף לקמן
מקל כתיבין ונתן שוקו
למכה וקוין אסמכתא.
שפטור מן הדין. דלון לו
רגל (שוכין יט:). מה יפו
פעמך בנעלים. צבילת
רגלים (שוכה טז:). שהיה
תחילה לגרים. גמרת לנו
התורה לגרים. לאתמרי
למגירי (שם). האמרת
למן חשיבות ושבח. כמות
יתאמרו כל פועלי און
(ברכות ו).

ועקרבם יש בו: ת"ר מעשה ברי' יוחנן בן ברוקה ור' אלעזר חסמא להקביל פני ר' יהושע בפקיעין ואמרו כי ר' אלעזר בן עזריה דרש הקהל את העם האנשים והנשים והטף את היתב אנשים ונשים וטף למה
לי כו'. ועוד דרש את ה' האמרת היום וכו'. אתם עשיתו חטיבה אחת